

Putinovi ruští Němci a odpůrci

**SE ZAČÁTKEM VÁLKY NA UKRAJINĚ
SI NĚMECKO UVĚDOMILO,
ŽE V ZEMI ŽIJE NĚKOLIKAMILIONOVÁ
RUSKOJAZYČNÁ MENŠINA.
MNOHO JEJÍCH PŘÍSLUŠNÍKŮ
FANDÍ VLADIMIRU PUTINOVÍ**

Téměř dva roky je část berlínské centrální ulice Friedrichstraße bez aut. Ani to jí nic neubralo z velkoměstského ruchu a shonu, který se obvykle přenášel i do Ruského domu vědy a kultury, monstózní sedmipatrové budovy z časů NDR. V největší instituci svého druhu na světě, řízené přímo ruskou vládou, bývalo podle Natalie Roeslerové poměrně živo i v době nejprísnějších koronavirových lockdownů. Vše se změnilo letos 24. února. V době, kdy počty nakažených šly strmě dolů a pandemické zákazy se rychle rozvolňovaly, se Ruský dům pro veřejnost uzavřel. Prý kvůli covidu. Pravděpodobnější však je, že důvodem byly obavy Ruska z reakcí na vyvolání války na Ukrajině.

Na chodbách budovy od té doby panuje ponurá atmosféra, která se přenáší i na ty, kdo v ní stále pracují. Roeslerová počítá s tím, že svou kancelář už dlouho v Ruském domě mít nebude. V Německu žijící žena s ruským pasem stojí v čele neziskové organizace Club Dialog, která už více než tři desítky let pomáhá ruskojazyčným cizincům s integrací do německé společnosti. Tedy nikoli jen Rusům, ale všem národnostem žijícím mezi Vladivostokem a východním Polskem.

Po začátku války na Ukrajině se Club Dialog, který se na své webové stránce jasně vymezil vůči válce, ocitl pod dvojnásobným tlakem. Jednak ze strany pronajímatele a pak také ze strany německé společnosti, která organizaci ztotožňuje s místem, kde sídlí. Roeslerová má obavy, že by se

to mohlo projevit na financování programů Clubu Dialog z rozpočtů zemských vlád, spolkové vlády i evropských fondů. „Chtěla bych zcela jasně říct, že to, že sídlíme v Ruském domě, neznamená, že jsme Ruský dům. Naše sídlo zde bylo po celou dobu a naše historie je s tímto domem nezměnitelně spojená. To soužití nebylo vždy dobré a dnes se stalo neúnosným, takže budeme muset Ruský dům nejspíš brzy opustit,“ říká Roeslerová.

Situace neziskovky je příznačná pro celou vysoce heterogenní skupinu obyvatel Německa, jejíž příslušníci mají společné to, že jejich mateřštinou je ruština, případně ukrajinština či běloruština. Na pozadí migračních vln z Blízkého východu a Afriky jako by Německo zapomnělo

Ruský dům v centru Berlína šíří ruskou kulturu v Německu už od časů NDR; 24. února se pro veřejnost uzavřel, prý kvůli covidu.

na několik milionů obyvatel. A nyní řeší, jak naložit se zapálenými příznivci Vladimira Putina ve vlastní zemi. Ale také jak před uplatňováním kolektivní viny ochránit ty, kteří právě před Putinem utekli a nyní čelí – podobně jako Club Dialog – nespravedlivému osočování.

Z Uralu do Berlína

Své o tom ví Alexander Grüner. Sympatický čtyřicátník by mohl sloužit jako reklama na integraci. Grüner pochází z rodiny ruských Němců, kteří se vydali na Východ v dávné minulosti. Za stalinské

éry čelili perzekuci a byli nuceně vysídlováni na Sibiř a do Kazachstánu. Grünerovi prarodiče skončili v dvacetitisícovém městečku Ivděl na Uralu, kde se také Grüner narodil. „Můj otec měl ve škole problémy s německým příjmením. Dokonce i mně spolužáci říkali fašisto,“ tvrdí Grüner se smíchem a nezdá se, že by si z popichování spolužáků odnesl nějaké trauma.

V devadesátých letech se sjednotené Německo rozhodlo přijmout ruské Němce zpět. Platilo přitom, že po prokázání původu získali občanství i všichni potomci v přímé linii a jejich partneři a děti. V případě Grünerovy rodiny se tak do Německa vypravilo 25 lidí. „Cestovali jsme vlakem a pak letadlem. Nic jsme s sebou neměli, jen pár věcí, jeden kufr, nějaké polštáře. Po příjezdu jsme přespávali v obřích halách plných lidí. Já jsem byl teenager a neuměl jsem ani slovo německy,“ vzpomíná dnes Grüner.

V Německu odmaturoval a čtyři roky sloužil v německé armádě. Účastnil se třeba misí v Kosovu. „Byl jsem voják, znám válku, válka je strašná,“ říká otec dvou dcer. Jeho manželkou je německá herečka Alina Levšinová, která podobně jako její manžel přišla jako dítě do Německa z Východu, konkrétně z Oděsy. Proslavila se hlavně rolí neonacistické dívky ve filmu Bojovnice, za kterou získala několik cen. Grüner ji často doprovází na cestách do Prahy, kde jeho žena natáčí. Sám provozuje v jihozápadní části města solnou jeskyni. A před čtrnácti lety otevřel ve čtvrti Kreuzberg hospodu Kvarтира 62, která se brzy stala středobodem ruské kultury v Berlíně.

„Chutná to po ukrajinské krvi“

Kreuzberg obývají němečtí Turci, squa-teři, studenti a nejrůznější výstředníci. Ale objednat si tam v restauraci německy - a někdy i turecky - už prakticky není možné. Lingua franca zaměstnanců místních služeb je angličtina. Tak je tomu i v útulné Kvarтиře 62, kde obsluha nabízí vedle angličtiny ke komunikaci ještě ruštinu. V menu jsou pelmeně, boršč, ale také ošetřený Pilsner Urquell, který si dávají jak rusky mluvící hosté, které sem přilákala domácí kuchyně, tak štamgasti ze sousedství. Na baru je kasička s ukrajinskou vlajkou na příspěvky na pomoc válkou zmítané zemi.

Bezprostředně po vypuknutí války Grüner přijal pár nepříjemných telefonátů. „Říkali mi, že naše jídlo chutná po ukrajinské krvi,“ uvádí. Demonstrativně proto změnil název několika „ruských“

jídel v jídelním lístku, jeho rodina poskytl ubytování ukrajinským uprchlíkům, do hospody umístil zmíněnou kasičku a na sociálních sítích se ostře vymezil vůči válce i politice Vladimira Putina. V tu chvíli začal dostávat zase nenávistné komentáře od Rusů žijících v Německu, kteří Putina naopak silně podporují. Na Googlu se náhle objevilo množství negativních recenzí na Kvarтиру 62, což je - zdá se - oblíbená zbraň obou stran informační války.

Faktem je, že ruskojazyčná menšina v Německu je velice různorodá. Podle Roeslerové neexistuje jasná metodika, koho do ní vůbec započítat, a není tak ani zřejmé, o kolik lidí jde. Nejvyšší odhady hovoří o šesti milionech, střízlivější o třech až čtyřech milionech osob. Počty navrátilivších se Němců se odhadují na tři miliony, ti se však nevraceli jen z Ruska, ale i z Kazachstánu, Ukrajiny, Pobaltí, a dokonce z Polska. Dalších zhruba 250 tisíc je takzvaných kontingentních ruskojazyčných uprchlíků, kteří do země dorazili v rámci programů pro židovské přistěhovalce.

Nadto v průběhu let docházelo i k běžné pracovní či studijní migraci. Sama Roeslerová přišla do Německa studovat a po dokončení univerzity v zemi

Propagandistická masáž sociálních sítí a ruské televize je hlavní příčinou toho, že se mnoho příslušníků menšiny radí mezi „Putinversteh“, tedy lidi, kteří mají pochopení pro vidění světa ruského prezidenta a ztotožňují se s ním.

zůstala. V samotném Berlíně se počet ruskojazyčných obyvatel odhaduje na čtvrt milionu, což je více než obyvatel s tureckým původem, kterými je město proslulé. Kolik z nich se ztotožňuje s putinovským viděním světa a domnívá se, že je Ukrajina pod vládou nacistů a je třeba ji osvobodit, se těžko odhaduje. Roeslerová i Grüner se však shodují, že takových rozhodně není málo.

Diskriminovaný automechanik Igor

Čtvrť Marzahn na severovýchodě města má pověst honeckerovského Panelá-kova. A také místa, kde se koncentruje ruskojazyčná menšina. Kdo však do Marzahn dorazí od jihu ze zastávky metra Wuhletal, ocitne se uprostřed rozkvetlé jarní přírody. Po krátké procházce parkem dojde do poklidného a rozlehlého areálu úrazové nemocnice z 19. století. Cihlová budova uprostřed se od okolní zástavby zdanlivě neliší. Nejde však o nemocniční pavilon, sídlí zde ruskojazyčná Lomonosovova mezinárodní škola. Skrze otevřená okna je slyšet výuku v angličtině, pouze přítomnost maminky v křiklavě růžové teplákovce pokríkující rusky na své děti naznačí, že jsme opravdu v malé berlínské Moskvě.

Nedaleko odtud se v polovině března kdosi pokusil zapálit jinou budovu Lomonosovovy školy. V sousední čtvrti Mahlsdorf pak provozuje svůj autoservis jistý Christian Freier, vystupující pod pseudonymem Igor. Právě on zorganizoval protestní proruský autokonvoj skládající se zhruba ze 400 vozů ozdobených vlajkami Ruské federace a symboly Z. Stalo se tak krátce poté, co svět obletěly první záběry masakru v Buči. Akce samotná i její načasování znechutily německou i světovou veřejnost, která se ptala, jak je něco podobného v Berlíně možné.

Proč se nemalá část ruskojazyčné menšiny v Německu identifikuje s Putinovým režimem, nelze podle Roeslerové snadno vysvětlit. Na rozdíl od přistěhovalců z Blízkého východu netrpí v takové míře sociálním vyloučením a její příslušníci nemají obvykle problém najít si práci. A pokud ano, vzhledem k tomu, že jde většinou o německé občany, postará se o ně štedrý sociální systém. Podle Roeslerové skutečně dochází k ojedinělým případům diskriminace na pracovišti či ve škole, kterých po začátku války přibývalo. Zmíněný autoprotest byl organizátory nahlášen právě jako demonstrace proti údajné diskriminaci ruskojazyčné menšiny. Roeslerová má

Alexander Grüner provozuje v Kreuzbergu oblíbenou hospodu ruskojazyčné komunity Kvartira 62. Když se vymezil vůči válce, objevilo se na webu množství negativních recenzí od příznivců Vladimira Putina.

Podle Natalie Roeslerové lze u mladých německých Rusů pozorovat obdobný fenomén jako u německých Turků. V Rusku či Turecku nikdy ani nebyli, přesto jsou fascinováni osobou autoritativního vládce.

však značné pochybnosti o pravdivosti zpráv o propouštění ze zaměstnání kvůli ruskému původu, které se občas objevují. „Strukturální protiruský rasismus v Německu neexistuje,“ je přesvědčena.

Příčinou radikalizace části ruskojazyčných Němců může být paradoxně ono relativně bezproblémové soužití s většinovou společností. Vláda a úřady se zabývaly zvládnutím migrace z jiných zemí a uniklo jim, že nemalá část ruskojazyčné menšiny čerpá zpravodajství výhradně z Kremlu kontrolovaných zdrojů. Právě propagandistickou masáž sociálních sítí a ruské televize vidí

Roeslerová i Grüner jako hlavní příčinu toho, že se mnoho příslušníků menšiny řadí mezi takzvané „Putinverstehér“, tedy lidi, kteří mají pochopení pro vidění světa ruského prezidenta a ztotožňují se s ním.

Fake Lisa jako rozbuška

Podle studie Medien und Migranten z roku 2011 sleduje výhradně ruskou televizi jen sedm procent ruskojazyčných Němců, dalších 23 procent souběžně jak německou, tak ruskou televizi. Vzhledem k početnosti menšiny je však i to spousta lidí. Navíc je možné, že ne všichni se k ovlivnění ruskou propagandou přiznávají a ve skutečnosti bude takových výrazně více.

Svědčí o tom takzvaný případ Lisa. Pokud přijde v Berlíně řeč na vliv ruské propagandy, debata se okamžitě stočí právě k událostem z ledna 2016. Třináctiletá

dívka z Marzahn tehdy zmizela po cestě ze školy. Druhý den se opět objevila doma s tím, že ji odvěkli a znásilnili tři imigranti. Ačkoli se brzy ukázalo, že verze Lisy nesedí a že ve skutečnosti strávila noc u přítele, případu se chopila ruská televize. Ta verzi o znásilnění prezentovala jako danou věc a ministr zahraničí Sergej Lavrov obvinil Německo, že se případ snaží zamést pod koberec. To vyvolalo masivní protipřistěhovalecké demonstrace po celém Německu. Vedle příznivců krajní pravice se jich v hojném počtu účastnili i členové ruskojazyčné komunity. Celý případ byl přitom už několik dní objasněn, mnoho příslušníků menšiny však odmítlo německé policii i médiím věřit a upnuli se ke lžím prezentovaným Kremlu.

Podléhání narativu ruského státu je paradoxní hlavně u mladé generace, která vyrostla v Německu a v Rusku často nikdy ani nebyla. „Obdobný fenomén neznáme jen z ruskojazyčné komunity, ale také třeba z tureckojazyčné, kde jsou mladí lidé příznivci prezidenta Erdoğan a tureckých nacionalistických organizací. Jde o mix určité fascinace, kterou vyzařuje autoritativní osobnost, silný muž na vrcholu, který všechno řídí. Často se přitom jedná o lidi, kteří nikdy nebyli v Rusku nebo Turecku, a pokud by tam pár měsíců žili, pochopili by, že jde jenom o obrázek, který vyzařuje ven,“ míní Roeslerová.

Alexander Grüner není vůči nejmladší generaci ruskojazyčných Němců tolik skeptický jako ona. Podle něj sice putinovský pohled na svět sdílí v současnosti zhruba polovina komunity, mnoho dalších však právě díky válce na Ukrajině prozřelo a z Putinových příznivců se stali jeho odpůrci. Skálními podporovateli války zůstává spíše generace čtyřicet plus, mladší se ztotožňují s demokratickým Německem ve větší míře než jejich rodiče. Pokud je Grüner sám úspěšně integrovaným ruským Němcem, který má stále vztah ke své původní vlasti, pro jeho dcery to už platit nebude. „Moje děti mají německé přátele a ruská kultura jim už nic říkat nebude,“ míní Grüner. Podobný vývoj nejspíš prodělají i další ruskojazyčné rodiny v Německu. Jen jim to bude trvat o trochu déle. ✕